Gyermekkor a mesék földjén

Benedek Elek **1859. szeptember 30-án született Kisbaconban**, a székelyföldi Erdővidéken. Gyermekkori világát a falu, a környező erdők és hegyek, valamint az ott élők történetei határozták meg. A mesék nemcsak könyvekben léteztek számára: az emberek munkájuk közben, családi együttléteken és esti beszélgetések során adták tovább őket.

A **székelyudvarhelyi református kollégiumban** tanult, majd Budapesten folytatott egyetemi tanulmányokat. Már diákként érdeklődött a népköltészet iránt: barátjával, **Sebesi Jóbbal** meséket és más népköltési alkotásokat gyűjtött. Gyulai Pál irodalomtörténész figyelmét is felkeltették ezek a gyűjtések. Benedek Elek végül félbeszakította egyetemi tanulmányait, és újságíróként kezdett dolgozni.

Újságíró és a gyermekirodalom szószólója

Az 1880-as évektől több fővárosi lap, köztük a *Budapesti Hírlap* munkatársa volt. A napi újságírás mellett egyre erősebben foglalkoztatta, milyen olvasmányokat kapnak a gyerekek, és hogyan lehetne a népi kultúrát, a történelmet és az irodalmat közérthető formában hozzájuk közelíteni.

1887 és 1892 között országgyűlési képviselőként is tevékenykedett. A közoktatás, a népnyelv, a népköltészet és a gyermekirodalom ügyét a közéletben is képviselte. Úgy gondolta, hogy a jó gyermekkönyv és gyermekújság nem mellékes szórakozás, hanem az olvasóvá nevelés egyik alapja.

Ez a törekvés egész pályáját végigkísérte: **a gyerekeket önálló, figyelmet és színvonalas irodalmat érdemlő olvasóknak tekintette**.

A Magyar mese- és mondavilág megszületése

Első jelentős mesekönyve, a ***Székely Tündérország*** **1885-ben** jelent meg. Ebben már megmutatkozott sajátos mesemondói hangja: az élőbeszédhez közeli fordulatok, a természetes párbeszédek és az a ritmus, amely miatt történetei felolvasva is jól működnek.

Legnagyobb mesekönyv-vállalkozása az **1894 és 1896 között megjelent, ötkötetes *Magyar mese- és mondavilág*** volt. A nagyszabású gyűjtemény magyar népmeséket, mondákat és regéket adott közre, a fiatalabb olvasókhoz is közel hozva a szájhagyományban élő történeteket.

Fontos különbség, hogy Benedek Elek **nem minden mese eredeti szerzője**. Népmeséket gyűjtött, válogatott, átdolgozott, és más népek történeteit is fordította, illetve újramesélte. Irodalmi érdeme részben éppen abban áll, hogy a különböző eredetű történeteket egységes, eleven, könnyen követhető mesélői nyelven tudta megszólaltatni.

Gyermeklapok, amelyek olvasókat neveltek

Benedek Elek számára a mese nem ért véget a könyveknél. A gyermeklapokban lehetőséget látott arra, hogy a fiatal olvasók rendszeresen találkozzanak versekkel, mesékkel, ismeretterjesztő írásokkal és a világ eseményeivel.

- ***Az Én Újságom*** **(1889):** Pósa Lajossal együtt vett részt a gyermeklap elindításában és szerkesztésében. A lap fontos fóruma lett a magyar gyermekirodalomnak.
- ***Jó Pajtás*** **(1909):** Sebők Zsigmonddal kapcsolódott a gyermekújság szerkesztéséhez; itt is az értékes, szórakoztató és tartalmas olvasmányok közvetítése volt a cél.
- ***Cimbora*** **(1922):** Erdélybe való visszatérése után szerkesztette a képes gyermeklapot, amely klasszikus és kortárs írókat, valamint fiatal tehetségeket is megszólaltatott.

Lapjain keresztül nem csupán történeteket juttatott el az olvasókhoz. **Írók és olvasók között teremtett kapcsolatot**, és hozzájárult ahhoz, hogy a gyermekirodalom önálló, komolyan vett terület legyen.

Nemcsak népmeséket írt

Benedek Elek életműve jóval szélesebb a mesegyűjteményeknél. Írt **ifjúsági regényeket, elbeszéléseket, színpadi műveket és ismeretterjesztő könyveket** is. Különösen fontosnak tartotta, hogy a fiatalok a magyar történelem és a világirodalom jelentős alakjait, történeteit is megismerhessék.

Ehhez kapcsolódnak történelmi és életrajzi kötetei, a *Nagy magyarok élete* sorozat és az általa szerkesztett ifjúsági könyvtárak. Mesefordításai és átdolgozásai a külföldi történeteket is közelebb vitték a magyar gyerekekhez.

A személyes hangú ***Édes anyaföldem!*** című önéletrajzi írásában saját szülőföldjét és életének emlékeit idézte fel. A kisbaconi táj így nemcsak meséiben, hanem az önmagáról szóló írásaiban is fontos helyet kapott.

Visszatérés Kisbaconba és az utolsó évek

Az első világháborút és az országhatárok megváltozását követően, **1921-ben visszaköltözött Kisbaconba**. Nem vonult vissza az irodalomtól: otthona alkotói találkozások és szerkesztői munka színhelye lett.

A *Cimbora* lapjain a magyar irodalom ismert alkotói mellett fiatal tehetségek is bemutatkozhattak. A gyermekek leveleit és írásait is komolyan vette; a fiatal olvasót nem pusztán tanítani akarta, hanem beszélgetőtársnak tekintette.

1929. augusztus 17-én Kisbaconban hunyt el. Élete utolsó éveiben is dolgozott, szerkesztett és kapcsolatot tartott az irodalmi élettel. Születésének és halálának helyszíne ugyanaz a falu volt, amelynek tájai és történetei egész életében elkísérték.

Miért maradt velünk Elek apó mesemondása?

Benedek Elek meséinek ereje nem csupán a csodás szereplőkben és a fordulatos cselekményben rejlik. A történetekben gyakran a **bátorság, a leleményesség, az adott szó, a becsület vagy az igazságosság** kerül próbára. A mese végén sokszor nem az a legérdekesebb, ki győzött, hanem az, hogyan viselkedtek a szereplők a nehéz helyzetekben.

Mesemondói munkájáról saját szavai is sokat elárulnak. Egy 1901-es, olvasókhoz intézett előszavában így fogalmazott:

> „Én csupán a nép mesemondó fia vagyok.”

Ez a mondat a népmesék természetét is pontosan kifejezi: a történetek nem egyetlen alkotóhoz tartoznak, hanem sok nemzedék mesélte, alakította és adta tovább őket. Benedek Elek különleges szerepe az volt, hogy ezekből a történetekből maradandó, olvasott könyveket teremtett.

Szeptember 30-a, Benedek Elek születésnapja 2005 óta a magyar népmese napja. Az ünnep arra emlékeztet, hogy a mese ma is élő közösségi élmény lehet: felolvasva, elmesélve vagy közösen továbbgondolva.

Benedek Elek meséi és regéi a Mesefarmon

Az alábbi válogatás a tündérmeséktől a tájhoz kötődő regéig különböző történettípusokat mutat meg. A többi nálunk megjelent feldolgozást az oldal alatt található **Benedek Elek** szerzői címke gyűjti össze.

- *Az égig érő fa* – királykisasszony, különös fa és próbatételek egy nagy ívű tündérmesében.
- *Szép Cerceruska* – egy lány sorsfordulatait és megpróbáltatásait elbeszélő klasszikus mese.
- *A sündisznó* – különös állatalak, betartandó ígéretek és varázslatos átváltozás.
- *Szent Anna tava* – erdélyi eredetmagyarázó rege, amely egy tájhoz kapcsolódó történetet őriz.
- *A ládikó* – zsidó népmeseként közölt történet az örökségről, a becsületről és a bölcs döntésről.

Életrajzi és irodalomtörténeti források: Soproni Egyetem – Benedek Elek (1859–1929); Cimbora Alapítvány – A Cimbora története; Kislexikon – Benedek Elek; Magyar Olvasástársaság – A népmese napjának története.

Forrás és online változat

Forrás: Mesefarm.hu

Az eredeti online anyag a QR-kód segítségével érhető el.

Ez a PDF a Mesefarm nyomtatóbarát változata. A QR-kód az eredeti online cikkhez vezet, ahol a kapcsolódó tartalmak és frissítések is elérhetők.

Online változat

Mesefarm.hu - mesék, versek és fejlesztőanyagok gyerekeknek